

Transnationale managerelites in het wereldsteden netwerk

Migratie wordt al lang beschouwd als één van de cruciale elementen in hedendaagse mondialiseringsprocessen in het algemeen en de vorming van grensoverschrijdende stedennetwerken in het bijzonder. Het wereldsteden netwerk is op een bijzondere manier verbonden met de wereldwijde circulatie van hoogopgeleide, duurbetaalde topmanagers binnen mondiaal georganiseerde dienstenfirma's.

JON BEAVERSTOCK

In dit artikel wordt gefocust op een bijzondere en voor het wereldsteden netwerk erg belangrijke vorm van migratie, namelijk die van de zogenaamde transnationale managerelites. Onder transnationale managerelites verstaat men een selecte groep van hoogopgeleide en hypermobile werknemers die in mondiaal georganiseerde dienstenfirma's circuleren. Wereldsteden zijn de cruciale controlecentra in de transnationale georganiseerde bedrijfsnetwerken. De mondiale functionele reikwijdte en connectiviteit van die wereldsteden wordt mede ge(re)produceerd door het ruimtelijk gedrag en de hypermobiliteit van die transnationale elites. Dit artikel maakt gebruik van recent verzameld empirisch materiaal omtrent Britse transnationale elites in New York en Singapore om aan te geven hoe die transnationale managerelites cruciale actoren zijn in de dagelijkse (re)productie van het wereldsteden netwerk.

Transnationale elites

Manuel Castells argumenteert dat de huidige fase van het mondiaal georganiseerde kapitalisme gebaseerd is op een 'plaatsloze' logica van connectiviteit en netwerken, een 'space of flows', in plaats van op een territoriale logica, de 'space of places'. Hoewel instituties en actoren nog steeds geterritorialiseerd zijn en een aantal componenten van hun ruimtelijk gedrag nog steeds plaatsafhankelijk is, is de overkoepelende ruimtelijk-organisatorische logica van het mondiale kapitalisme plaatsloos. Castells ziet het wereldsteden netwerk als een proces dat geavanceerde dienstencentra met elkaar verbindt in meervoudige mondiale netwerken met variërende intensiteit en op verschillende schaalniveaus, afhankelijk van het relatieve belang van de activiteiten in een regio voor het mondiale netwerk. Eén van de cruciale 'lagen' binnen die meervoudige mondiale netwerken wordt, aldus Castells, gevormd door de

geaggregeerde ruimtelijke organisatie van dominante managerelites. Castells meent namelijk dat een technocratische managerelite een cruciale en leidende rol vervult in de controle over het dagelijkse functioneren van de wereld-economie. De geaggregeerde geografie en omvang van die individuele micronetwerken dragen ook bij tot de reproductie van andere relaties binnen het kader van het wereldsteden netwerk.

Een gelijkaardige argumentatie wordt aangehaald door Hannerz en Smith, die opmerken dat de transnationale migratiepatronen van elites een belangrijk element zijn in de dagelijkse reproductie van individuele wereldsteden. Eén van de cruciale functies van deze transnationale managerelites ligt in de constructie van een homogeniserende, kosmopolitische cultuur binnen bepaalde delen van een wereldstad. De werknemers in kwestie zijn hoogopgeleid, erg rijk en komen vaak uit andere delen van de wereld. Door het kosmopolitische karakter van bepaalde buurten binnen wereldsteden gaat hun hypermobile en mondiale carrièrepad echter niet gepaard met grote cultuurschokken. Het belang van deze micronetwerken binnen het complexe geheel van relaties tussen wereldsteden moet niet

Lunchpauze voor de transnationale elite in La Défense, Parijs. (Foto Maarten Loopmans)

onderschat worden. Het zijn net deze kosmopolitische praktijken en sociale relaties die wereldsteden tot cruciale mondiale-lokale nexus maken. Wanneer men deze vaststelling samenbrengt met die van Castells, dan blijkt niet alleen dat de mobiliteit van transnationale elites een belangrijke factor is voor de relaties tussen wereldsteden, maar ook dat de territorialisering van hun kosmopolitische gebruiken en discours plaatsvindt in de knooppunten van specifieke technologische, culturele, informatie- en kapitaalsstromen: de wereldsteden. Samen met lokale elites staan transnationale elites dus aan de basis van het economische functioneren van de wereldstad-als-geavanceerd-dienstencentrum: een specifieke agglomeratie van banken, advocatenkantoren, accountancy firma's en dienstenfirma's die gespecialiseerde diensten aanbieden inzake public relations, reclame, human resources enzovoort. Maar waarom doen dergelijke bedrijven een beroep op hoogopgeleide, transnationale arbeidskrachten? De reden hiervoor moet gezocht worden in het specifieke economische functioneren van die dienstcomplexen wier dagelijkse reproductie staat of valt met het nemen van snelle en efficiënte beslissingen. Dit impliceert dat de bedrijfslogica er één is van snelheid en nabijheid: productieve diensten kunnen niet makkelijk getransporteerd of uitbesteed worden, ze moeten ter plekke 'geconsumeerd' en afgeleverd worden via persoonlijke interactie en 'face to face'-contact. Dit laatste element kan en mag niet onderschat worden in de accumulatie van kapitaal in wereldsteden. Het behelst namelijk cruciale processen met betrekking tot de territorialisering van de productie en circulatie binnen informatie- en kennisnetwerken. Aangezien wereldsteden de plaatsen zijn waar een groot aantal transnationale communicatiestromen elkaar kruisen, is het functioneren ervan sterk afhankelijk van gespecialiseerd personeel dat verantwoordelijk is voor de kennisinput. Firma's gebruiken transnationale hoogopgeleide migranten echter niet alleen om de voor de hand liggende reden dat zij beschikken over de juiste vaardigheden. Nigel Thrift heeft aangetoond dat de concentratie van zowel binnenlandse als buitenlandse experts

Tabel 1: IFT's van in Londen gevestigde dienstenfirma's (1999).

Firma	Emigratie	(N)	Immigratie	(N)
Banken	1690	(20)	686	(19)
Accountancy	498	(5)	143	(4)
Advocatenkantoren	338	(7)	15	(2)
Totaal	2526	(32)	844	(25)

in wereldsteden niet alleen verklaard kan worden door hun specifieke kennis en vaardigheden, maar evenzeer door hun kosmopolitisme en hun sociaal en cultureel kapitaal. Daardoor is het voor hen mogelijk om overal ter wereld zonder problemen ingeschakeld te worden in een transnationale rol: hun professionele en persoonlijke functioneren is niet fundamenteel anders in New York of Singapore.

Transnationale elites geteld

Indien men dergelijke specifieke migratiestromen tussen wereldsteden in kaart wil brengen, stuit men al snel op de nodige empirische problemen. Officiële internationale migratiestatistieken, zoals die van Eurostat of de vaak gebruikte OECD-SOPEMI data, publiceren enkel gegevens over migratiestromen tussen staten en niet over migratiestromen tussen (wereld)steden. Schattingen suggereren evenwel dat jaarlijks bijna 48.000 Britten en 350.000 Amerikanen zich op min of meer continue basis binnen transnationaal georganiseerde arbeidsmarkten bewegen. Het is nog moeilijker om dergelijke schattingen te disaggregeren tot op het sectorale niveau. Het is daardoor lastig in te schatten hoeveel van die 'expats' in de financiële sector werken. Migratiegegevens met betrekking tot interstedelijke relaties gegenereerd binnen de financiële sector kunnen daarom enkel verzameld worden via primaire onderzoeksmethodes, zoals het afnemen van interviews. In deze paragraaf zullen dergelijke interviews met leden van de Britse transnationale elite werkzaam in de financiële sector geanalyseerd worden. Dit om te illustreren hoe zij cruciale actoren zijn in de vorming van het wereldstedennetwerk. Er werd tijdens de interviews informatie verzameld over twee verschillende processen: (1) de inter-firma transfers (IFT's) binnen geavanceerde dienstenfirma's en (2) de internationale carrièretrajecten van Britse elites die op het moment van de

studie werkzaam waren in Singapore of New York.

Om de IFT's binnen financiële dienstbedrijven nauwkeuriger te onderzoeken werden gedurende het jaar 1999 52 human resources managers geëngquêteerd in 42 verschillende bedrijven in Londens financiële districten 'City of London' en 'Canary Wharf'. De belangrijkste resultaten van dit onderzoek kunnen samengevat worden in drie bevindingen. Ten eerste was het aantal IFT's vanuit Londen naar andere steden een stuk groter dan de IFT's van buitenlanders naar Londen (2526 voor 32 firma's versus 844 voor 25 firma's, zie Tabel 1). Voor elk van de banken en de accountancy- en advocatenkantoren gold eveneens dat de omvang van de emigratie die van de immigratie oversteeg, zodat Londen duidelijk een netto uitvoerder is van elite-arbeid naar andere wereldsteden. Voor banken en advocatenkantoren waren de belangrijkste bestemmingen New York, Hong Kong, Singapore, Frankfurt, Parijs and Tokyo (Tabel 2). Ten tweede bleek dat de meest voorkomende duur van IFT's tussen twee en drie jaar is, zowel voor emigraties als voor immigraties. Er werd vaak opgemerkt dat deze periode de laatste tijd korter wordt, doordat de transnationale migraties tussen wereldsteden steeds

Tabel 2: De belangrijkste wereldstadbestemmingen voor managers in advocatenkantoren en banken (3 firma's).

Bestemming	Aantal	
	emigranten	%
Parijs	95	(26)
New York	74	(20)
Hong Kong	41	(11)
Tokyo	29	(8)
Singapore	25	(7)
Toronto	25	(7)
Frankfurt	16	(4)
Andere	57	(17)
Totaal	362	(100)

Tabel 3: Meervoudige elitestromen binnen het wereldstedennetwerk

Aantal leden van de Britse transnationale managerelite dat heeft gewerkt en geleefd in	
Eén stad	42
Twee steden	16
Drie steden	7
Vier steden	3
Vijf steden	2
Zes steden	0
Zeven steden	2
Aantal Britse transnationale managers dat meer dan één keer heeft gewerkt en geleefd in dezelfde stad	
New York	5
Singapore	5
Tokyo	1
Hong Kong	1
Sydney	1
München	1
Melbourne	1

meer gebeuren op basis van specifieke projecttoewijzing in plaats van niet-specifieke toewijzing.

Ten derde zagen bedrijven langdurige IFT's steeds als een belangrijke component van een succesvolle mondiale organisatie en zij stelden dat zij noodzakelijk zijn naast meer voor de hand liggende en goedkopere vormen van transnationale interactie, zoals korte zakenreizen en gebruik van informatietechnologie als video conferentie. IFT's tussen wereldsteden werden voornamelijk in stand gehouden om drie redenen: (1) het is een aanvulling van ontbrekende expertise onder het bestaande personeel (97 procent maakte hiervan melding), (2) het draagt bij aan de individuele carrièreontwikkeling van werknemers (74 procent bracht dit naar voren), en (3) om bedrijfsorganisatorische redenen zoals de verspreiding van een specifieke bedrijfscultuur (87 procent).

Het tweede deel van het onderzoek was kwalitatief en gericht op een verdieping van de bestaande kennis over het hoe en waarom van de transnationale migraties van managerelites binnen het wereldstedennetwerk. Hiertoe werd een reeks diepte-interviews afgenomen met een aantal Britse migranten in Singapore en New York, waarbij de nadruk werd gelegd op hun transnationale carrièrepa-

den tussen wereldsteden. In Singapore werden 24 Britse migranten uit 19 verschillende multinationals ondervraagd en in New York 48 migranten uit 24 multinationals. Een evaluatie van de geografie van hun carrièrepaden wijst op drie belangrijke karakteristieken (Tabel 3). Zesentwintig managers hadden meerdere opdrachten vervuld in verschillende wereldsteden gedurende meer dan zes maanden. Voor de overige migranten was New York of Singapore hun eerste buitenlandse bestemming. Ten tweede had een klein aantal reeds meerdere malen opnieuw een positie ingenomen in de wereldstad waar hij of zij eerder had verbleven en vijf van hen waren reeds in Singapore én New York werkzaam geweest. De bestemmingen voor meervoudige migraties onder de Singapore-werknemers waren geconcentreerd binnen Zuidoost-Azië of rond de Stille Oceaan (Hong Kong, Jakarta, Seoul, Sydney, Melbourne en Tokyo). Voor New York gold een minder duidelijk patroon. Vaak werden via een korte periode in Londen andere oorden over de gehele wereld opgezocht, voornamelijk Hong Kong, Singapore, Frankfurt en Parijs. Ten slotte, de mondiale mobiliteit binnen firma's en het wereldstedennetwerk werd door iedereen beschouwd als het belangrijkste middel voor accumulatie van specifieke financiële-, markt- en cliënt-'know how' die ook toepasbaar is in andere omgevingen en omstandigheden.

Transnationale elites zijn 'real-time' actoren in het wereldstedennetwerk. Castells heeft benadrukt dat die managerelites een cruciaal onderdeel zijn van de zogenaamde 'space of flows'. Hannerz en Smith hebben op hun beurt gesuggereerd dat transnationale migratie een belangrijk proces is om kosmopolitisme binnen wereldsteden actief te promoten. In de sector van de financiële diensten, waar gespecialiseerde arbeidskrachten cruciaal zijn, vormen transnationale managerelites een belangrijk onderdeel van de 'face to face'-netwerken van het productieve dienstencomplex dat een wereldstad is. Transnationale elites zijn in deze context vooral belangrijk omdat ze de dagelijkse reproductie van het wereldstedennetwerk mogelijk maken. Een kwalitatieve studie van in dit geval de Britse transnationale elite is dan ook nuttig om de dagelijkse processen in de vorming

van het wereldstedennetwerk in kaart te brengen: circulatie en hypermobiliteit tussen individuele wereldsteden is niet alleen gebaseerd op locatiekeuzes van firma's en marktcondities, maar evenzeer door de carrièreaspiraties van individuen. De transnationale elites dragen actief bij tot de constructie van mondiale bedrijfsnetwerken tussen steden als Londen, New York, Tokyo, Hong Kong, Singapore, Parijs en Frankfurt.

Jonathan V. Beaverstock is professor Sociale Geografie aan Loughborough University (UK). Dit artikel is gebaseerd op 'Transnational elite communities in global cities: connectivities, flows and networks' (2002) en werd vertaald door Ben Derudder.

Literatuurselectie

Beaverstock, J.V. (2002) Transnational elite communities in global cities: connectivities, flows and networks. In: Mayr, A., M. Meurer & J. Vogt (eds.) *Stadt und Region – Dynamik von Lebenswelten. Tagungsbericht und wissenschaftliche Abhandlungen*, Leipzig: Deutsche Gesellschaft für Geographie.

Beaverstock, J.V. (2004) Transnational Managerial Elites in the City: British Highly-Skilled Inter-Company Transferees in New York City's Financial District. In: *Journal of Ethnic and Migration Studies* 30, no.4, (in press).

Castells, M. (2000) *The Rise of the Network Society* (2nd ed.), Oxford: Blackwell.

Hannerz, U. (1996) *Transnational Connections*. London: Routledge.

Leyshon, A. & N. Thrift (1997) *Money/Space*. London: Routledge.

Salt, J. (1997) International Movements of the Highly-Skilled. In: *International Migration Unit Occasional Paper No. 3*. Parijs: OCED.

Sassen, S. (1995) On concentration and centrality in the Global City. In: Knox, P. & P. Taylor (eds.) *World Cities in a World System*. Cambridge: CUP.

Schell, M. & C. Solomon (1997) *Capitalizing on the Global Workforce: A Strategic Guide to Expatriate Management*. London: Irwin.

Smith, M. P. (2001) *Transnational Urbanism. Locating Globalization*. Oxford: Blackwell.

Thrift, N. (2000) Performing cultures in the new economy. In: *Annals of the Association of American Geographers* 90, pp. 674-692.